

L'altra Calàbria: la dels grecs

per Quim Gibert

L'investigador Franco Mosino, la filòloga Carme Messeguer i el grecocalabrès Domenico Romeo

Una borsa d'estudi pensada per al coneixement i difusió dels territoris minoritzats de l'Europa Comunitària em va permetre de recórrer la franja germanòfona de l'Estat belga durant una setmana de l'any 1993 amb una dotzena més d'europaus arribats de diferents topants. Domenico Romeo Rijitano era un dels participants i procedia de Calàbria, l'extrem d'Itàlia que llepa Sicília. De seguida, però, em va matisar que ell era fill d'una de les colònies gregues establertes en aquelles contrades fa anys i panys. L'Europa contemporània ens ha reservat aquesta mena de sorpreses tan grates, tot i que sovint han estat titllades de defectuoses o d'històricament errònies. I és que són els pols de poder dominants (el polític, el mediàtic, l'econòmic) els qui acostumen a prendre's la llibertat de qualificar si una comunitat és normal o va desviada; i es miren les diferències culturals amb recel dissimulat, fins al punt que la llei, aprovada pel govern de Roma l'any 1999, de protecció de les llengües minoritàries de l'Estat italià, a hores d'ara no ha tingut cap efecte pràctic

en la promoció del grecocalabrès, segons ens assegura l'historiador Franco Mosino.

La llengua grega mai no ha deixat de ser present, des del segle VIII abans de Crist, en molts indrets del que fou la Magna Grècia. Calàbria és gairebé el cor de la Mediterrània i gaudeix d'una situació estratègica immillorable. Aquest privilegi geogràfic ha estat determinant perquè els comerciants hel·lènics més agosarats de tots els temps hi fundessin ports i mercats. El dinamisme econòmic i la proximitat marítima amb la península balcànica han facilitat un trànsit important de grecs –també coneguts, segons l'època, com a bizantins–, que han sovintejat periòdicament l'anada cap aquests enclavaments de la Itàlia del sud. Aquest flux continuat de població grega ha afavorit la pervivència de les colònies i el contacte amb el món hel·lènic. L'olivera, posem per cas, esdevingué en el segle passat un conreu molt preuat en aquests verals arran dels beneficiosos intercanvis establerts amb Grècia. Encara avui hi ha comunitats d'origen hel·lènic

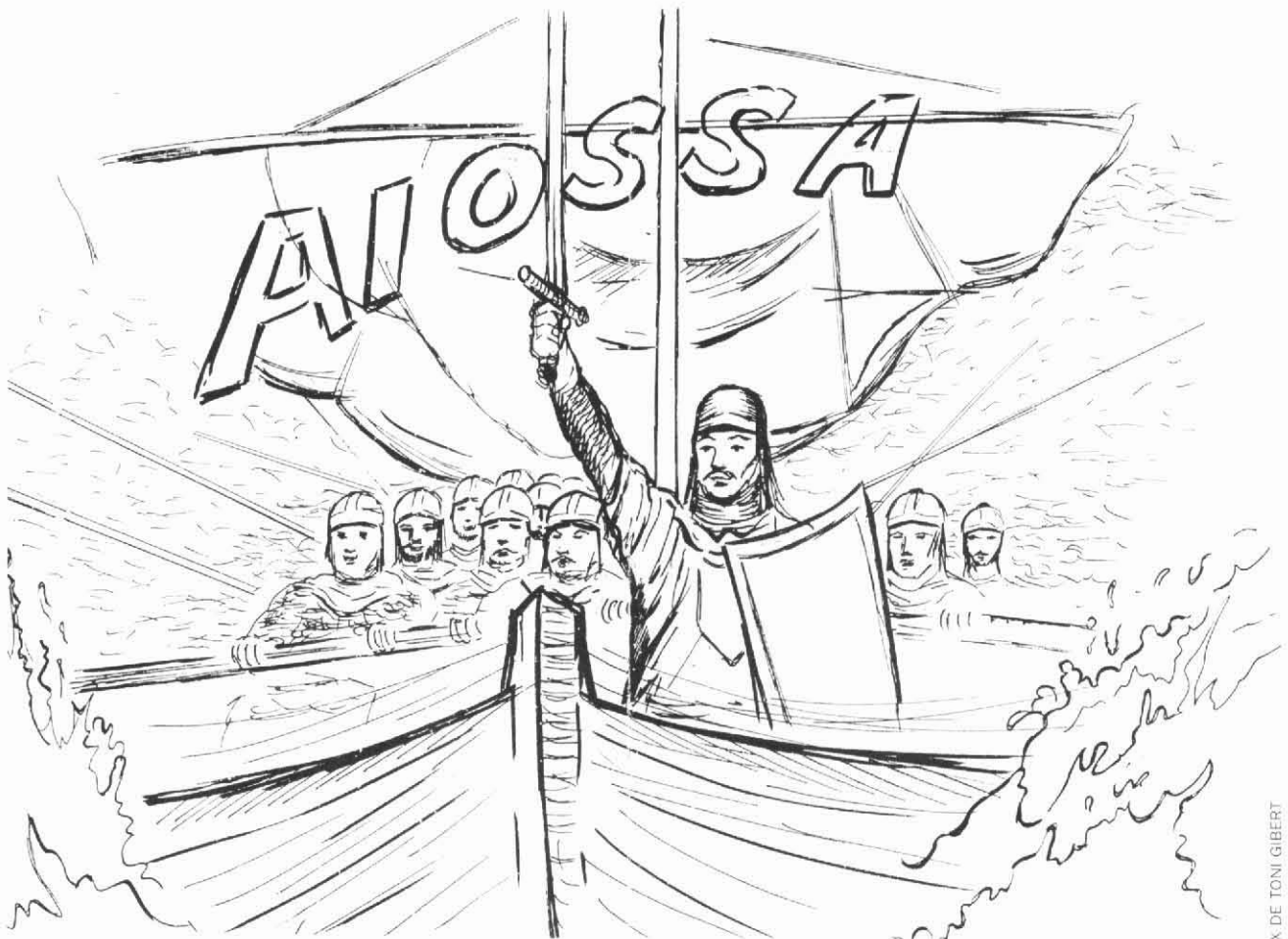
d'aquests racons d'Itàlia que han conservat la llengua, els costums, la religió gregues. Sense anar més lluny, es calcula que un 10 % aproximadament dels veïns de Reggio de Calàbria (*Riji* en grec), capital d'aquest sector de l'Itàlia meridional, són grecoparlants. En el número 159 de Via Aschenez d'aquesta ciutat hi ha l'església de Santa Maria della Cattolica dei Greci, on la missa de vuit del matí del diumenge és cantada en grec. En els rodals de Reggio de Calàbria hi ha nuclis grecoparlants escampats, tant vora mar (Scilla, Melito di Porto Salvo, Bova Marina, Locri) com a les serres costaneres (Condufuri, Bova, Roghudi). Tant o més important és la presència lingüística del grec a la península salentina (Lecce, San Vito dei Normanni, Calimera, Martano...), en el sud de la regió de la Pulla. Ambdós assentaments històrics són justament a cada costat de l'arc de la bota itàlica. Si la península salentina ve a ser-ne el taló geogràfic, la Calàbria grega n'és la punta del peu.

Dels temps del calabrès Roger de Llúria i de l'expansió catalana per la Mediterrània, i en particular en aquesta part d'Itàlia, el professor Mosino ha detectat curiositats d'influència grega entre la marina de Pere el Gran i els seus descendents. Franco Mosino (Reggio de Calàbria, 1932), investigador local i escriptor, en un text titulat *La testimonianza calabrese (sec. XV) di una voce greco-catalana*, destaca que l'expressió *Aiossa!* (segons diu Coletta di Amendolèa, poeta medieval de Calàbria, en la seva producció "*Aiossa!*") fou un dels cants dels remadors de les galeres catalano-aragoneses de les Dues Sicílies; en paraules del filòleg Joan Coromines no era més que una mena d'invocació religiosa dels remadors

per tal d'augmentar les seves forces. I el mateix Coromines explica que probablement s'hauria originat a partir del grec *hagios*, mot que vol dir 'sant', 'sacre'. «Tale voce greco-catalana, attestata nel Regno aragonese di Napoli (sec. XV), dimostra ancora una volta come il gergo dei marinai e dei pescatori sulle coste del Mediterraneo risentisse del plurilinguismo regionale, provocato dai continui rapporti nella attività nautica e commerciale», sentència Mosino. En moments en què el grecocalabrès i altres parlars fan figa davant la complicitat de l'Europa dels estats, cal reinventar crits d'ànim com els d'aquells catalans abrandats. ♦

Panoràmica de Scilla, un dels llogarrets calabresos on la llengua grega és parlada en l'àmbit familiar.

DIBUIX DE TONI GIBERT